

از آیین نامه اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه مرزی

(مصوب ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ هیأت وزیران)

هیأت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۶۳/۱۲/۱۸ بنا به پیشنهاد شماره ۵۰۵/۱۵۶۶/۸۷۸۲ مورخ ۱۳۶۳/۸/۱۸ وزارت نیرو و به استناد ماده ۹ قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۸ مجلس شورای اسلامی ، آیین نامه اجرایی قانون مذکور را به شرح ذیل تصویب نمودند:

فصل اول

تعاریف و اصطلاحات

این تعاریف و اصطلاحات براساس حروف الفبا تنظیم گردیده است:

- ۱- آبخیزداری- مدیریت منابع زیست محیطی یک آبخیز به نحوی که به بهترین وجه اهداف مدیریت طرح را برای بهره برداری مداوم از این منابع برآورده سازد.
- ۲- آبراهه- مجرای باریک طبیعی است برای جریان یافتن آب.
- ۳- آبشخور- محل و تأسیساتی است که در مجاورت رودخانه یا محل مناسب دیگر برای نوشیدن آب چهارپایان از آن استفاده می شود.
- ۴- آبی- سازه یا بنایی است که جهت حفاظت و ترمیم سواحل اعم از رودخانه، دریاچه و دریا در مقابل فرسایش احداث می شود.
- ۵- اصلاح مسیر- عبارت از بازگرداندن رودخانه یا نهر یا مسیل به مسیر تعیین شده در معاهدات، موافقتنامه‌ها و نقشه‌های مرزی که بر اثر جریان طبیعی یا عوامل دیگر تغییر مسیر داده است.
- ۶- بازوهای خاکی یا سیل شکن- خاکریز یا مانعی است که به موازات تقریبی محور رودخانه و نهر یا مسیل و بخصوص در کنار آنها به منظور جلوگیری از پخش آب در اراضی اطراف و ممانعت از عمل تخریبی سیلابها احداث می گردد.
- ۷- بستر- آن قسمت از رودخانه، نهر یا مسیل است که در حداکثر طغیان معمولی زیر آب قرار می گیرد.

- ۸- پوشش گیاهی- عبارت است از هرگونه گیاهی که سطح خاک را پوشانده و آن را در مقابل فرسایش حفاظت می‌نماید.
- ۹- تالوگ- عبارت است از خط میانه کانال اصلی قابل کشتیرانی در پایین‌ترین سطح قابلیت کشتیرانی.
- ۱۰- حفظ و تثبیت- عبارت از کلیه اقداماتی است که مانع تغییر مسیر رودخانه می‌گردد.
- ۱۱- حداکثر طغیان معمولی- میزان آبی است که با تناوب ۲۵ ساله از طریق محاسبات آمار و احتمالات هیدرولوژیک از طرف وزارت نیرو محاسبه و تعیین می‌گردد.
- ۱۲- حریم- آن قسمت از اراضی اطراف رودخانه، نهر یا مسیل است که به عنوان حق ارتفاق برای کمال انتفاع و یا حفاظت تأسیسات احداثی لازم می‌باشد و بلافاصله پس از بستر قرار دارد.
- ۱۳- حفاظت خاک- کلیه برنامه‌ها و عملیاتی است که جهت مبارزه با فرسایش خاک به اجرا درمی‌آید.
- ۱۴- حوزه آبریز یا آبخیز- پهنه‌ایست که تمام روان آب ناشی از بارش وارد بر روی آن را یک رودخانه، آبرو، دریاچه و یا یک آب انباشت دریافت می‌نماید.
- ۱۵- خط‌القعر- خطی است که عمیق‌ترین نقاط رودخانه، نهر یا مسیل را به یکدیگر وصل می‌نماید.
- ۱۶- دیواره ساحلی- سازه یا بنایی است که در امتداد تقریبی دیواره طبیعی یا سواحل و برای تثبیت و حفاظت سواحل و زمینهای جانبی در برابر سیل و فرسایش احداث می‌شود.
- ۱۷- رودخانه مرزی- رودخانه مرزی به رودخانه‌ای اطلاق می‌شود که تمام قسمت و یا قسمتهایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل دهد.
- ۱۸- سیل- جریان یا بالا آمدن نسبتاً زیاد آب در یک رودخانه به میزانی که از مواقع معمولی بطور وضوح بیشتر باشد سیل نامیده می‌شود. همچنین استغراق زمینهای پست در اثر بالا آمدن سطح آب رودخانه را سیل یا طغیان آب می‌گویند.
- ۱۹- شوت- سازه یا بنایی است که در مقطع عرضی رودخانه به صورت آبشارهای مصنوعی به منظور کاهش شیب طولی آن و کاهش سرعت آب احداث می‌شود.

۲۰- علایم مرزی- عبارت است از میله‌ها و نشانه‌هایی که به منظور مشخص نمودن خط مرز در شکل و اندازه و رنگ معینی، براساس توافق دو یا چند کشور هم مرز نصب می‌گردد.

۲۱- عهدنامه و موافقتنامه- عبارت از سندی است که بین دو یا چند دولت منعقد می‌شود و ایجاد تعهد برای آنها می‌نماید و فسخ یک جانبه آن (در صورت عدم پیش‌بینی در متن سند) موجب مسئولیت متخلف می‌گردد.

۲۲- غرس اشجار- عبارت است از کاشتن نهال برای حفاظت خاک در مقابل فرسایش.
۲۳- کناره یا کرانه یا دیواره- به قسمتی از حریم رودخانه اطلاق می‌گردد که آب رودخانه در حداکثر طغیان معمولی خود از آن فراتر نرود.

۲۴- گذرگاه- محلی است که به منظور عبور اشخاص و چهارپایان برای دستیابی به رودخانه از آن استفاده می‌شود.

۲۵- لایروبی- شامل اقداماتی است که در مسیر اصلی و اولیه رودخانه، نهر و مسیل به منظور دستیابی به شرایط مناسب جهت عبور جریانهای عادی انجام می‌شود.

۲۶- مجرای اصلی- عبارت است از مسیری که آب در حداقل و حداکثر میزان خود از آن عبور می‌نماید.

۲۷- مرز- آخرین حد قلمرو هوایی، دریایی و زمینی یک کشور را مرز گویند.

۲۸- مسیل مرزی- مسیلی است که تمام، قسمت و یا قسمتهایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل می‌دهد.

۲۹- مقاله‌نامه و پروتکل- صورتجلسه‌ایست که در پایان مذاکرات نمایندگان دو یا چند دولت به امضا می‌رسد و یا سندی است که به منظور توضیح و تفسیر یا تعدیل یا تصحیح موادی از عهدنامه و موافقتنامه اصلی تنظیم می‌گردد و معمولاً جزئی از آن تلقی می‌شود.

۳۰- منصف‌المیاه- خطی است که سطح آب مجرای اصلی رودخانه یا نهر یا مسیل را به دو قسمت متساوی تقسیم می‌نماید.

۳۱- نهر مرزی- نهری است که تمام یا قسمت و یا قسمتهایی از آن مرز مشترک دو کشور را تشکیل می‌دهد.

فصل دوم

وظایف و مسئولیتها

ماده ۱۵- امور مطالعاتی، جمع‌آوری آمار و اطلاعات مربوط به مشخصات فنی رودخانه‌های مرزی شامل هیدرولوژی، هیدروژئولوژی، زمین‌شناسی مهندسی و سایر اطلاعات مورد نیاز برای تهیه طرحهای مهندسی و اجرای طرحهای حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی و هماهنگ نمودن نیازهای ژئولوژی، نقشه‌برداری و سایر موارد فنی با وزارت نیرو می‌باشد.

ماده ۱۶- امور برنامه‌ریزی و اجرایی قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی با وزارت نیرو بوده و هماهنگی‌های ضروری را با سایر وزارتخانه‌ها و سازمانهای دولتی ذیربط به عمل خواهد آورد و عملیات اجرایی قانون به وسیله سازمانهای تابعه آن وزارت انجام خواهد شد.

ماده ۱۷- وزارت نیرو بر حسب اولویت، حریم رودخانه‌های مرزی، انهار و مسیلهای مرزی را اعم از اینکه آب دائم یا فصلی داشته باشند تعیین و پس از تأیید کمیته موضوع ماده ۲ قانون جهت اطلاع عموم آگهی خواهد نمود.

ماده ۱۸- جابجایی و اسکان مرزنشینان پس از تشخیص کمیته موضوع ماده ۲ قانون با وزارت کشور می‌باشد و وزارتخانه‌های کشاورزی، نیرو و مسکن و شهرسازی برحسب درخواست وزارت کشور موظف به همکاری و تأمین نیازهای ضروری مرزنشینان برای انجام جابجایی می‌باشند.

ماده ۱۹- برآورد، تأمین و پرداخت هرگونه خسارات ناشی از اجرای قانون به مرزنشینان به قیمت عادلانه و سایر هزینه‌های متعلقه به عهده وزارت کشور می‌باشد.

تبصره ۱- قیمت عادلانه به وسیله کارشناسان رسمی و در صورت عدم دسترسی به کارشناسان رسمی توسط خبرگان محلی برآورد خواهد شد.

تبصره ۲- نحوه اعتراض به نظر کارشناسان (اعم از کارشناسان رسمی و یا خبرگان محلی) برابر ماده ۴ لایحه قانونی خرید و تملک اراضی و املاک مصوب ۱۳۵۸/۱۱/۱۷ شورای انقلاب می‌باشد.

ماده ۲۰- تهیه و اجرای طرحهای حفاظت خاک و آبخیزداری در حوزه آبریز رودخانه‌های مرزی به عهده وزارت کشاورزی می‌باشد.

ماده ۲۱- در صورتی که به تشخیص کمیته، تثبیت و حفاظت کناره و بستر رودخانه مستلزم ایجاد پوشش گیاهی و یا غرس اشجار باشد وزارت کشاورزی طرحهای لازم را تهیه و پس از تصویب کمیته به اجرا در خواهد آورد.

ماده ۲۲- اجرای مقررات قرق و کنترل چرا در مناطق مورد لزوم پس از تشخیص کارشناسان وزارت کشاورزی با همکاری ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) به عهده وزارت کشاورزی می‌باشد.

ماده ۲۳- نظر به اینکه اجرای دقیق مفاد قانون حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی، هماهنگی و همکاری دو یا چند کشور هم مرز را ایجاد می‌نماید، وزارت امور خارجه در هر مورد به درخواست وزارتخانه‌ها و سازمانهای ذیربط و تأیید کمیته موضوع ماده ۲ قانون نسبت به انجام مذاکرات سیاسی و حقوقی (با تشکیل کمیسیونهای مشترک و اخذ تماس بین نمایندگان دو کشور) برای جلب همکاری طرف مقابل اقدام خواهد نمود و حسب مورد نسبت به انعقاد موافقتنامه‌ها، پروتکلها و سایر قراردادهای لازم معمول خواهد داشت.

ماده ۲۴- در مواردی که اصلاح مسیر رودخانه مرزی مستلزم اصلاحات جزئی در خطوط مرزی باشد وزارت امور خارجه (در اجرای اصل ۷۸ قانون اساسی) با پیشنهاد کمیته موضوع ماده ۲ قانون، در مورد اخذ مجوز از مجلس شورای اسلامی اقدام خواهد نمود.

ماده ۲۵- وزارت امور خارجه نظارت بر امر کناره‌بندی رودخانه‌های مرزی را از نظر حفظ خط مرز و صحیح بودن محل و مشخصات میله‌های مرزی به عهده خواهد داشت. ماده ۲۶- ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) براساس تصمیمات کمیته مندرج در ماده ۲ قانون تسهیلات لازم را در حد وظایف قانونی برای وزارتخانه‌ها و سازمانهای ذیربط فراهم می‌نماید.

ماده ۲۷- برقراری تماسهای لازم در ارتباط با اجرای قانون با مرزبانان دول همجوار به عهده ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) با هماهنگی وزارت امور خارجه خواهد بود و وزارتخانه‌ها و سازمانهای مسوول اجرای قانون می‌بایستی کلیه مسائلی را که مستلزم تردد بر رودخانه‌های مرزی و تماس با مأمورین و مرزبانان کشور مقابل می‌باشد قبلاً با مرزبانان منطقه مربوطه هماهنگ و زیر نظر آنان اقدام نمایند.

ماده ۲۸- جلوگیری از تجاوز اشخاص به بستر رودخانه‌ها، انهار و مسیلهای مرزی و ابنیه و تأسیسات حفاظتی و همچنین اعلام حدوث هرگونه تغییرات در تأسیسات و ابنیه فوق‌الذکر به عهده ژاندارمری جمهوری اسلامی (اداره مرزبانی) می‌باشد.

ماده ۲۹- تعیین محل و مشخصات و نظارت بر تعبیه دستک‌گذاری جهت سیم‌خاردار برای اجرای پروژه‌های حفظ و تثبیت کناره و بستر رودخانه‌های مرزی با ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران (اداره مرزبانی) می‌باشد.

ماده ۳۰- تعیین محل و مشخصات و نظارت بر تعبیه دروازه یا گذرگاه برای برداشت آب از رودخانه‌های مرزی و احداث آبشخور در مواردی که امکان دسترسی در خارج از بستر رودخانه‌های مرزی برای مرزنشینان وجود نداشته باشد به عهده اداره مرزبانی می‌باشد.

ماده ۳۱- تهیه عکسهای هوایی با مقیاس مورد نیاز از مسیر رودخانه‌های مرزی و حوزه آبریز آنها و نقشه‌های توپوگرافی کوچک مقیاس الی ۵۰۰۰۰ : ۱ با وزارت دفاع (اداره جغرافیایی ارتش) می‌باشد.

ماده ۳۲- سازمان نقشه‌برداری به تشخیص کمیته موضوع ماده ۲ قانون نسبت به تهیه نقشه‌های بزرگ مقیاس (بزرگتر از ۵۰۰۰۰ : ۱) مورد نیاز اقدام خواهد نمود.

تبصره ۱- وزارت دفاع (اداره جغرافیایی ارتش) مختصات قائم‌الزاویه و جغرافیایی نقاط مبنایی موجود را برابر مقررات جاری در اختیار سازمان نقشه‌برداری قرار داده و همچنین نسبت به اعزام یک یا چند نفر نماینده به عنوان ناظر بر امور اجرایی نقشه‌برداری و تأیید نقشه‌های تهیه شده اقدام می‌نماید.

تبصره ۲- مشارکت در انجام عملیات نقشه‌برداری زمینی در موارد ضروری و بنا به تشخیص کمیته موضوع ماده ۲ قانون، با اداره جغرافیایی ارتش خواهد بود.

ماده ۳۳- وزارت برنامه و بودجه علاوه بر تأمین هزینه‌های سالانه مورد نیاز وزارتخانه‌ها و سازمانها در ارتباط با اجرای قانون، اعتبارات لازم را نیز در موارد فوری پیش‌بینی نشده بطور ضربتی تأمین می‌نماید.